

Mogen we het dan gaan voorlezen aan de kleuters, juf?

De ruimte om eigen werk te mogen maken brengt meer 'taal' teweeg dan alle taalmethodes bij elkaar.

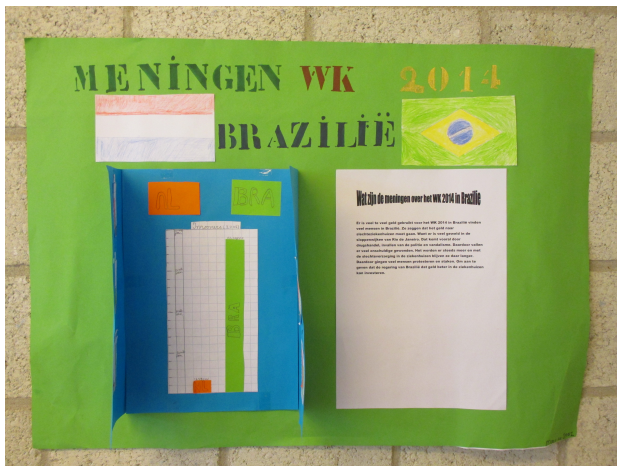
Lot Tuynman, De Amsterdamse Montessorischool

Werken vanuit het geheel naar de delen, kinderen stimuleren tot het doen van onderzoek om de wereld te ontdekken en te beschrijven door het vertellen van verhalen, het schrijven als scheppingsdaad om gedachten te delen, dat zijn kernwaarden van montessorionderwijs¹.

*Maar zien we dat ook terug in het werken van de kinderen?
Welnee! Nou ja, beter gezegd: bij onze bovenbouwklassen komt het er maar niet van.*

Taal centraal stellen

Taal, en daarmee taalonderwijs, is belangrijk en in alle activiteiten aanwezig op school. Taalvaardigheden maken immers veel mogelijk bij het ontdekken van de wereld om ons heen en het 'zijn' in die wereld. Dat sluit aan bij bovenstaande kernwaarden van het montessorionderwijs. En is 'stellen', het schrijven van allerhande teksten, niet een overkoepelend 'geheel' binnen het taalonderwijs, van waaruit de deelvaardigheden te benaderen zijn?

Hoe dachten de Brazilianen over het WK

De aanleiding

In onze bovenbouwklassen werken we met 'de taalset': losse taalopdrachten gegroepeerd in 'series' die min of meer eenzelfde onderwerp (bijvoorbeeld woordenschat, spelling of zinsontleding) omvatten. Het doel van de opdrachten, afgezien dan van het 'af hebben', ontgaat de kinderen grotendeels, laat staan het nut ervan. En die opdrachten waarvoor je een verhaal of een betoog moet schrijven? Die hoeven niet, menen de kinderen, en anders doen ze die als laatste, maken ze zich er gemakkelijk van af om vervolgens, op een enkeling na, alleen onder protest, gepuf, gezucht en gesteun aan hun teksten te schaven.

De taalset

Hoe kan dat nou? Wanneer ik een algemene les geef over het schrijven van verhalen en daar een, verplicht nog wel, opdracht aan koppel, gaan ze helemaal enthousiast aan de slag, zijn blij met hun verhalen en lezen met veel plezier en bewondering de verhalen van de andere kinderen. Maar daarna is alles weer terug bij af. Ze vinden het dus eigenlijk leuk, denk ik dan. Maar waarom blijft het dan daarbij, als ze bij ons soort onderwijs er zelf voor mogen kiezen verhalen of wat voor teksten dan ook te schrijven? Hoe krijg ik de kinderen zo ver dit uit zichzelf op te pakken en er het plezier aan te beleven dat ik gezien heb? Met die vraag startte ik mijn project, uiteraard intussen gewapend met inspirerende voordrachten en literatuur vanuit de masterclass Anders Evalueren & Verantwoorden.

Mijn project

Het project dat ik in het kader van de masterclass heb opgezet, is een pilotstudy en had als doel kinderen de ruimte te geven om zin in schrijven te krijgen - dus niet met de leerkracht als stuwende, duwende of trekkende kracht - en, belangrijker nog, - trots te zijn op wat ze daarmee bereiken. Om dit te realiseren heb ik voor de oudste kinderen² een taalwerkdossier³ geïntroduceerd, wat bovendien in de lijn van onze visie en schoolontwikkeling ligt.

De kinderen hebben een map mooi versierd in het thema taal en op de **binnenflap hun CV** in taal geplakt. Dit taalwerkdossier bestaat voor deze pilot uit een gedeelte "best werk" en een gedeelte "leerdoelen". De kinderen zijn vrij om alles waar ze trots op zijn als best werk op te nemen, maar voor het leerdoelenportfolio hebben we, de kinderen en ik samen, criteria opgesteld⁴.

Taalwerkdossiers

De vraag aan de kinderen was: waar moet een geschreven tekst aan voldoen om een goede tekst te zijn? Ik had de door het SLO uitgewerkte referentieniveaus taal achter de hand, maar dat bleek overbodig. De kinderen hebben zelf alle doelen benoemd, ook die in de referentieniveaus beschreven staan, op de kenmerken van een brief na.

De overige ingrediënten van de pilotstudy waren:

- het ontwerpen van een aantal uitdagingenkaarten bij verschillende tekstsoorten (communicatieve, expressieve en studieteksten),
- een aftekenblad met daarop, naast de genoemde uitdagingen, expliciet de ruimte voor eigen invulling en
- de lijst met de door de kinderen zelf opgestelde criteria.

Aan de slag met de oudste kinderen

De nieuwe werkwijze is als volgt: ik heb de kinderen verteld dat ik half mei van elke tekstsoort minstens één tekst in hun leerdoelendossier verwacht. Ik heb de uitdagingenkaarten centraal geïntroduceerd en uitleg gegeven over hoe te werken met de lijst met criteria. Na het maken van een tekst, op het moment dat ze daar tevreden over zijn, bepalen ze zelf aan welke criteria die tekst voldoet. Het gaat dus alleen om 'behaalde doelen', maar stiekem hoop ik natuurlijk dat ze hierdoor ook inzicht krijgen in hun eigen

sterke en zwakke punten én in het nut van de opdrachten van de taalset. De tekst gaat, samen met de ingevulde lijst met criteria, in het leerdoelenportfolio.

Na deze uitleg heb ik niet meer aangespoord om aan de uitdagingen te werken, wel heb ik de kinderen begeleid bij de gekozen opdrachten of bij het werken met de criteria. En toen werd het spannend: zouden er wel, op eigen initiatief, teksten gemaakt worden, als ik verder een totale radiostilte zou bewaren?

Het leek er aanvankelijk niet op en ik vreesde het ergste, want als dit niet werkt, wat dan wel? Maar toen ik na een aantal weken de taalwerkdossiers doornam, bleek er toch al het één en ander in te zitten. Opvallend was, dat **de kinderen vooral voor een eigen** invulling kozen en minder voor de uitdagingen op een kaart, hoewel ze die erg leuk zeiden te vinden.

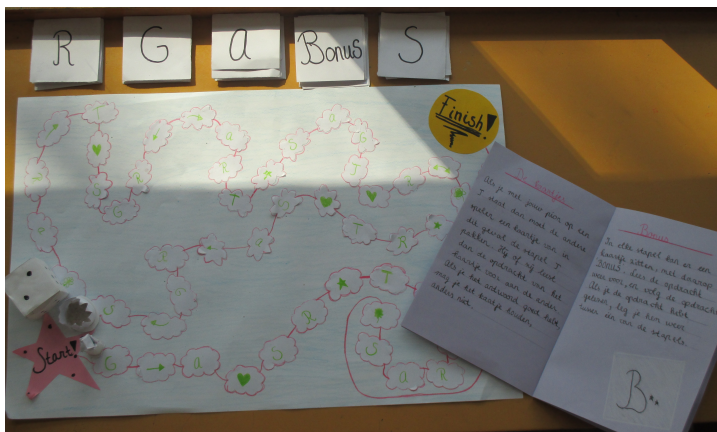
Op stoom

Langzaam maar zeker kwam het werken op stoom: proefjes met bijbehorende presentatie en verslag, een e-mail met een verzoek om informatie aan een krant, toneelstukken, een boekje voor de kleuters 'Om te zien of we inderdaad qua woordkeuze en schrijfstijl rekening weten te houden met het publiek. Mogen we het dan gaan voorlezen aan de kleuters?'

Mogen we het dan voorlezen?

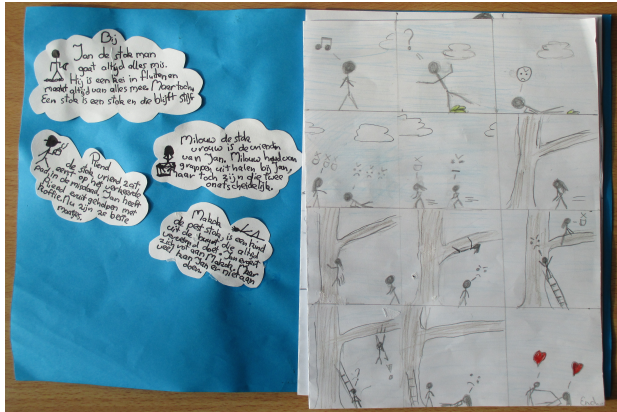
Maar het mooiste zag ik aanvankelijk niet eens, gefocust als ik was op wat mijn oudste kinderen deden: de jongere kinderen sloegen ineens aan het verhalen schrijven! 'Gaan wij ook een taalwerkdossier maken?', 'Mag ik ook een toneelstuk schrijven? Wordt dat dan ook opgevoerd?', 'Mag ik een rekenwerkdossier maken?' En de verbazing, dat het spel dat voor de lol gemaakt was, met spelregels en opdrachtkaarten en al, óók een 'echte' tekst was, een product dat telt en waar je trots op mag zijn...

Spel met spelregels

Wat ik nog te weten wil komen

In hoeverre de kinderen de lijst met criteria realistisch hebben weten in te vullen, maakt onderdeel uit van mijn, aan dit project verbonden, onderzoek. Maar intussen mag ik, enigszins verbaasd en vooral heel blij, vaststellen dat het werken met het taalwerkdossier mijn verwachtingen heeft overtroffen. Niet alleen de directe doelgroep, mijn oudste kinderen, zijn zonder verdere aansporing aan het stellen geslagen, de vlam is overgeslagen naar een relevant gedeelte van de rest van mijn klas.

Is beeldtaal ook taal?

Waar we al mee bezig waren

Al een aantal jaar werken we in de bovenbouw traag maar gestaag toe naar het opzetten van een kindwerkdossier. Op een klein aantal deelgebieden hebben we de leerdoelen, zoals die in de referentieniveaus beschreven staan, voor de kinderen verduidelijkt. Wanneer de kinderen denken zo'n doel behaald te hebben, kunnen ze dat laten zien door een bewijs van hun kunnen te maken.

We hebben hiervoor gekozen omdat we hopen dat de literatuur⁵ over motivatie bij kinderen het bij het juiste eind heeft. Daarin staat immers dat autonomie één van de basisbehoeften is die de internalisatie van de extrinsieke motivatie van mensen versterkt. Inzicht geven in de doelen en het bijbehorende oefenmateriaal om die doelen te bereiken vergroot de autonomie van kinderen, net als de keuze van het moment en de manier van "toetsing", voor zover mogelijk.

Maar eerlijk is eerlijk, we hadden daarvoor wel een lekker overzichtelijk deelgebied uitgekozen: spelling.

En zo ontstond mijn project

Ik wilde verder gaan met wat ik echt belangrijk vind, namelijk 'stellen'. Dat vraagt ook wat van mijn onderwijs, namelijk een verandering in de voorbereide omgeving. En zo kwam ik uiteindelijk uit op mijn taalproject met de kinderen, een pilotstudie op vier niveaus:

- meer opbrengsten en meer betekenis geven aan Taal, aan 'stellen',
- motivatie hervinden om aan de slag te gaan en te blijven met eigen werk,
- met kinderen criteria vaststellen om werk zelf en samen te kunnen beoordelen,
- de verworvenheden van kinderen in kaart brengen met een taalwerkdossier.

¹ Godron, M. (1972). Montessori-opvoeding en -onderwijs. Groningen: Wolters-Noordhoff.

Kelpin, F. (2010). Comenius en Montessori: het kind centraal. Periodiek van het nationaal onderwijsmuseum en de vereniging van vrienden, 5 (1), 20-26.

Montessori, M., Joosten A. M. (1941). Door het kind naar een nieuwe wereld (2^e druk). Amsterdam: Stichting Nederlandse Montessori Uitgeverij.

Montessori, M. (1998). Onderwijs en het menselijk potentieel. Badhoevedorp: Nederlandse Montessori Vereniging.

² Ik heb een heterogene klas met kinderen van groep 6, 7 en 8.

³ Zwart, A., Bollema, J. (2010). De opbrengst dat ben ik. Advies&Educatie, 27(2), 11-13.

⁴ Dochy, F., Schelfhout, W. & Janssens S. (2003). Anders Evalueren: assessment in de onderwijspraktijk (7^e druk).Leuven: Lannoo Campus.

⁵ Schalkers, K. (z.d.). Regie nemen voor je eigen leerproces. Gedownload op 12 maart 2015, van <http://www.kpcgroep.nl/handvattenvoorschoolteams>.

Vansteenkiste, M., Sierens, E., Soenens, B. & Lens W. (2007). Willen, moeten en structuur in de klas: over het stimuleren van een optimaal leerproces. Katholieke Universiteit Leuven. Gedownload op 9 april 2015, van http://users.ugent.be/~wbeyers/scripties2011/artikels/Vansteenkiste%20et%20al_2007.pdf.